

УДК 338.24
© 2015

Ю.І. ПАРШИН,
кандидат технічних наук

ДВНЗ “Український державний
хіміко-технологічний університет”,
Дніпропетровськ
E-mail: parschina@ukr.net

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ
СТРАТЕГІЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Запропоновано концептуальну схему стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки, яку надано в поєднанні теоретико-методологічного та організаційно-економічного забезпечення. Зазначено суттєву методологічну особливість, яка полягає у концептуальному визначенні національної економіки як багатомірної економічної системи, за результатами досліджень якої мають бути встановлені економічні взаємозв'язки. Концептуальні положення стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки побудовані на підставі тривимірної моделі, тобто сталий розвиток розглядається з урахуванням трьох основних концептуальних аспектів: економічної, соціальної та екологічної складових.

Ключові слова: концепція, стратегічне забезпечення, сталий економічний розвиток, національна економіка.

Модель екстенсивного нарощування масштабів залучення і використання природних ресурсів з метою розширення промислової діяльності завдає величезної шкоди екологічній системі. Сучасне суспільство зіткнулося з суперечностями між зростаючими потребами світової спільноти, з одного боку, і неможливістю біосфери забезпечити ці потреби – з іншого. У зв'язку з цим мають бути прийняті орієнтири саме на забезпечення сталого економічного розвитку національної економіки.

Реалізація цих орієнтирів вимагає розробки концептуальних, теоретико-методологічних та прикладних аспектів стратегічного забезпечення сталого економічного розвитку. Мають бути побудованими економічні механізми стратегічного управління з інструментами гнучкого реагування на зміни у суспільстві, які дозволять визначити шляхи подолання кризових тенденцій та диспропорцій у розвитку регіонів, як головних складових національної економіки. Створення нових концептуальних підходів до формування стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки та, як наслідок,

підвищення її конкурентоспроможності є питаннями важливими і достатньо актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сталий розвиток як окремих територій, так і світової економіки належить до ключових питань сучасної міжнародної спільноти. Фундаментальним розробкам і теоретико-методологічним засадам формування моделей сталого розвитку в умовах глобалізації присвятили свої дослідження такі відомі іноземні та вітчизняні вчені, як М. Портер, І. Ансофф, В. Геєць, О. Амоша, В. Вишневський, Н. Верхоглядова, К. Боумен, Л. Катан, Г. Клейнер, Ю. Орловська, В. Тамбовцев, Р. Качалов, Т. Клебанова, М. Кизим та ін.

Зазначимо, що науковці пропонують різні методики та індикатори оцінки окремих складових соціально-економічного та екологічного розвитку країн, регіонів та галузей економіки. Сьогодні використовуються різноманітні системи індикаторів. Можна згадати систему індикаторів, яка була спільно розроблена Всесвітнім Банком і Міжнародним Центром тропічного сільського господарства відповідно до Програми ООН з навколиш-

нього середовища щодо поліпшення управління природокористуванням у Центральній Америці («Developing indicators. Experience from Central America» The World Bank, UNEP, CIAT 2000) [1]. Специфіка розробки стратегій соціально-економічного розвитку регіонів висвітлена в роботах Т. Котуранової, М. Лучко, С. Морозова, В. Медвідя, Т. Максимової, Б. Кляненко та інших учених.

Однак сучасне конкурентне середовище набуває міжнародного характеру, тому використання відомих традиційних методів стратегічного управління не є достатнім. Вирішення проблеми стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки потребує формування наукової концепції та розробки на її основі нових наукових підходів, аналітичних методів, моделей та систем формування стратегічних рішень зі складовими елементами їх наукового обґрунтування.

Метою статті є розробка концептуальних аспектів стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки.

Викладання основного матеріалу. При розробці концептуальних положень необхідно враховувати, що процеси прийняття стратегічних рішень повинні бути орієнтованими на головну мету концепції – стратегічне забезпечення сталого розвитку національної економіки. На підґрунті попередніх досліджень сучасних учених [1–6] розроблено

концептуальну схему стратегічного забезпечення сталого розвитку, що поєднує теоретико-методологічне та організаційно-економічне забезпечення (рис. 1) та є основою наукового обґрунтування стратегічних рішень.

Концептуальні положення стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки побудовані на підставі тривимірної моделі, а саме сталий розвиток розглядається з трьох основних концептуальних складових – економічної, соціальної та екологічної – та базується на головному принципі їх сумісного збалансованого функціонування (рис. 2).

Підкреслимо, що головна особливість полягає в концептуальному визначенні національної економіки як багатомірної економічної системи, за результатами досліджень якої мають бути встановлені взаємозв'язки між її складовими, щоб визначити довгострокові наслідки таких зв'язків.

З погляду створення необхідних передумов щодо стратегічного забезпечення сталого розвитку та формування відповідної стратегії, у концептуальних положеннях виділено окремі етапи і завдання. Передбачена також ієрархічність національної економіки, в якій регіони та відповідні стратегії регіонального розвитку вважаються головними складовими елементами. Відмітимо, що існують різні точки зору з приводу загальної

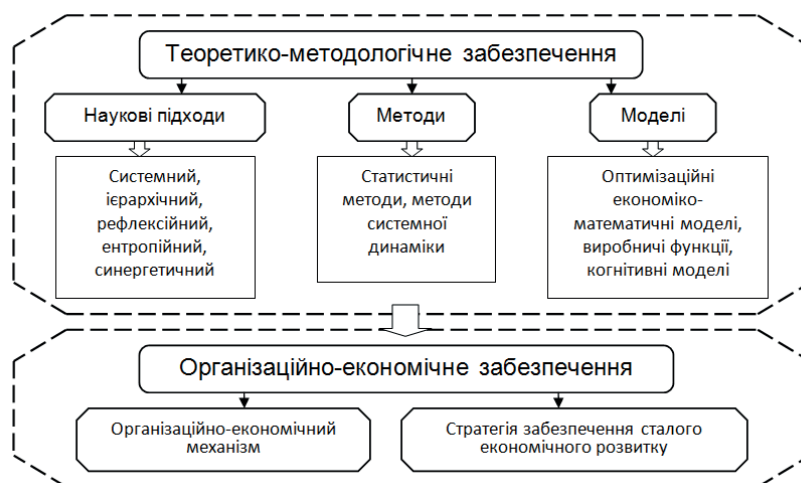

Рис. 1. Концептуальна схема стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки

кількості етапів при розробці будь-якої стратегії [2] та їх тривалості [3].

Пропонується виділити такі основні етапи формування стратегії забезпечення сталого розвитку національної економіки:

1) *аналіз розвитку головних складових* – регіонів з виявленням системних диспропорцій та чинників, що їх викликають; аналіз економічних механізмів виникнення й уникнення диспропорцій тощо;

2) *формулювання стратегічних цілей*. На основі даних аналізу внутрішніх проблем формується множина цілей розвитку; здійснюється перевірка цілей на несуперечність головній меті та відповідності цілям розвитку вищестоящих рівнів; розробляються напрями досягнень поставлених цілей;

3) *оцінка можливих наслідків*. Аналізуються стратегії з таких позицій: досягнення раніше сформульованих цілей; зміни стану вирішуваних проблем на регіональному та національному рівнях;

4) *вибір та наукове обґрунтування оптимальної стратегії*. Проводиться порівняль-

ний аналіз альтернативних стратегій за допомогою системи критеріїв, які відображають ефективність використання ресурсів, універсальність, можливість адаптації стратегії до змін зовнішнього середовища, комплексність розвитку, повноту реалізації основних функцій відповідного рівня.

Стратегічне забезпечення сталого економічного розвитку національної економіки має здійснюватися з наданням всіх необхідних ресурсів щодо формування стратегічних рішень. Реалізація соціальних, економічних і екологічних проблем вимагає певного часу, і тому повинна здійснюватися поетапно, відповідно до затверджених програм. Програма стратегічного забезпечення сталого економічного розвитку, а значить, і стратегія мають реалізуватися за три етапи: на сучасному, на рівні середньострокової та довгострокової перспективи.

Наголосимо, що при розробці стратегій розвитку науковці мають різні думки щодо впливу окремих складових. Деякі вчені вважають соціальну складову більш вагомою [4,

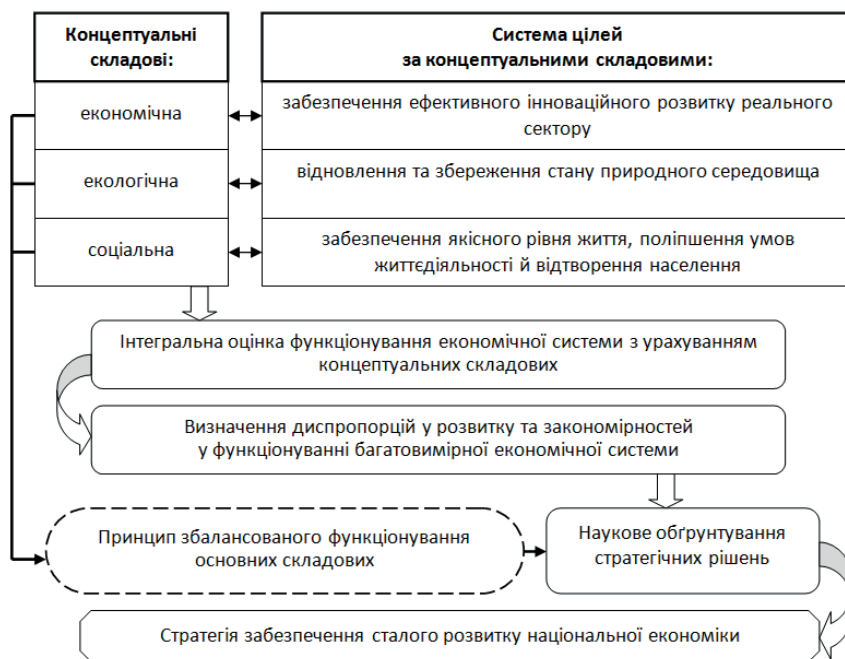

Рис. 2. Тривимірна модель стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки

5 та ін.], але, на нашу думку, тільки за умов гармонійного поєднання можна створити підґрунтя для стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки. Стратегія забезпечення сталого розвитку повинна враховувати сучасний рівень якості життя людей, рівень впровадження новітніх інноваційних технологій, формування соціально орієнтованої, ринкової економіки за зваженої ролі держави і органів регіонального управління.

Економічний аспект концепції ґрунтується на відповідному економічному підході, заснованому на теорії максимального потоку сукупного доходу Хікса-Ліндаля [6]. *Економічна складова* концепції вказує на оптимальне використання обмежених ресурсів при впровадженні інноваційних технологій.

В основі сталого розвитку повинна знаходитися екозбалансована національна економіка. Тобто необхідною умовою стратегічного забезпечення сталого розвитку є перехід до екологічно збалансованого економічного розвитку при впровадженні інноваційних технологій. Однак, вважаємо, реалізація концепції стратегічного забезпечення сталого розвитку на основі традиційної економіки є неможливою, оскільки, як відомо [7, 8 та ін.], традиційна економіка ґрунтується на принципах необмеженого зростання.

На відміну від традиційної економіки, збалансована економіка заснована на раціональному використанні всіх видів ресурсів,

і функціонування її можливо за умови переходу на екологічно чисті, енерго- та матеріалозберігаючі технології, які передбачають мінімізацію різних відходів.

Соціальний аспект концепції стратегічного забезпечення сталого розвитку орієнтований на людину. Суть саме цього аспекту концепції полягає у підвищенні рівня і якості життя кожної людини. Провідним питанням залишається збереження соціальної та культурної стабільності, скорочення кількості конфліктів між людьми, справедливе розподілення благ, збереження культурного капіталу та ін.

Екологічна складова концепції стратегічного забезпечення сталого розвитку орієнтує на збереження цілісності біологічних і фізичних природних систем, на стійке функціонування всієї екологічної сфери. Надто важливим є забезпечення життєздатності екологічних систем, від яких залежить глобальна стабільність всієї земної біосфери, можливість і здатність їх до самовідновлення та динамічної адаптації до змін.

Концептуальні положення стратегічного забезпечення сталого розвитку припускають розглядати екологічну складову в поєднанні з економічною і соціальною компонентами. З огляду на викладене та результати досліджень сучасних учених [9–11 та ін.], можна виділити певні принципи концептуальних положень стратегічного забезпечення сталого розвитку з позиції інноваційної спря-

Рис. 3. Логічна послідовність операцій при формуванні стратегічних рішень щодо забезпечення сталого розвитку національної економіки

мованості реального сектору економіки, раціонального природокористування та принципів політики соціальної відповідальності сучасного бізнесу:

- підвищення рівня впровадження інноваційних технологій порівняно з попереднім роком;
- зниження рівня диспропорцій регіонального розвитку відносно попереднього року;
- темпи споживання поновлюваних ресурсів не перевищують темпів їх відновлення, а непоновлюваних – не перевищують темпів поновлюваних замін;
- інтенсивність викидів забруднюючих речовин не перевищує можливості навколишнього середовища поглинати та нейтралізувати їх;
- зростання рівня соціальної відповідальності сучасного бізнесу та показників соціаль-

ної ефективності відносно попереднього року.

Дотримання цих принципів сприятиме створенню основи стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки.

Процес прийняття стратегічних рішень базується на кількісній оцінці економічного розвитку, для проведення якої запропоновано авторський підхід до аналізу соціально-економічного та екологічного стану національної економіки з урахуванням регіональних кластерів. Розроблена модель передбачає використання сукупності сучасних аналітичних методів обробки економічної інформації (рис. 3).

Запропонована логічна послідовність формування стратегічних рішень дозволяє визначити найбільш ефективні стратегії з раціональним використанням ресурсів та умов сталого економічного розвитку національної економіки з урахуванням регіональних кластерів.

Висновки

Ефективний розвиток держави має бути досягнутим за умов, якщо стратегії регіонів ґрунтуватимуться на принципах стратегічного забезпечення сталого економічного розвитку. При цьому складові сталого розвитку (економічні, соціальні й екологічні) повинні бути в певному співвідношенні між собою. Виникаючий дисбаланс усувається за допомогою моніторингу відповідних індикаторів, а також за рахунок аналізу швидкостей зміни та їх прогностичних значень, які не повинні виходити за встановлені межі.

Необхідно забезпечити баланс інтересів усіх суб'єктів господарювання, що припускає необхідність

розробки програм переходу до сталого економічного розвитку кожного регіону з урахуванням його характерних особливостей.

Запропоновані концептуальні положення стратегічного забезпечення сталого розвитку національної економіки, які побудовані на підставі тривимірної моделі та базуються на головному принципі сумісного збалансованого функціонування економічної, соціальної та екологічної складових, дозволяють визначити умови суттєвого поліпшення соціально-економічного стану та стану навколишнього середовища.

Бібліографія

1. Developing indicators. Lessons Learned from Central America. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://siteresources.worldbank.org/INT/EEI/811099-1115809852605/20486445/DevelopingIndicators Lessons Learned From Central America2001part1.pdf](http://siteresources.worldbank.org/INT/EEI/811099-1115809852605/20486445/DevelopingIndicators%20Lessons%20Learned%20From%20Central%20America2001part1.pdf).
2. Дмитрієва Г.Г. Реализация стратегии – ключевой этап стратегического управления предприятием / Г.Г. Дмитрієва, Е.В. Евтушенко // Управление и финансы. – 2006. – № 1, т. 4 – С.165–172.
3. Асаул А.Н. Менеджмент корпорации и корпоративное управление / Асаул А.Н., Павлов В.И., Бескиеръ Ф.И., Мышко О.А.]. – СПб.: Гуманитарика, 2006. – 462 с.
4. Бактимирова З.З. Безопасность в концепции развития человека / З.З. Бактимирова // Общественные науки и современность. – 2002. – № 6. – С.135–142.
5. Грішнова О. Соціальний капітал: сутність, взаємоз'язок з іншими формами капіталу / О. Грішнова, Н. Полів'ян // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 3. – С.19–24.
6. Попков В.В. Устойчивое экономическое раз-

витие в условиях глобализации и экономики знаний: концептуальные основы теории и практики управления / В.В. Попков. – М.: Экономика, 2007. – 295 с.

7. Мельник Л.Г. Экономика предприятия / Л.Г. Мельник, А.И. Каринцева. – Сумы: Университетская книга, 2002. – 400 с.

8. Мочерний С.В. Економічна теорія: підручник / С.В. Мочерний, М.В. Довбенко. – К.: Видавн. центр “Академія”, 2004. – 856 с.

9. Гирусов Э.В. Экология и экономика природопользования: учебник для вузов / [Гирусов Э.В., Бобылев С.Н., Новоселов А.Л., Чепурных Н.В.]; под ред. проф. Э.В. Гирусова, проф. В.Н. Лопатина. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; “Единство”, 2003. – 519 с.

10. Daly Herman. Toward Some Operational Principles of Sustainable Development / Herman Edward Daly // Ecological Economics. – 1990. – № 2. – P. 1–6.

11. Фофанов В.П. Региональный аспект устойчивого развития / В.П. Фофанов. – М.: Сообщество, 1999. – 240 с.

Рецензент – доктор економічних наук
професор Л.І. Катан